

**До спеціалізованої вченої ради К 11.051.12
Донецького національного університету імені
Василя Стуса
21050, м. Вінниця, вул. Грушевського, буд. 2, каб.
215**

**ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата юридичних наук, доцента Кравець Ірини Мирославівни
на дисертаційне дослідження
Гнедика Євгена Сергійовича
«Правове регулювання господарської діяльності у сфері медичного
туризму»,
подане на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 –
господарське право, господарсько-процесуальне право**

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах розвитку економіки України, враховуючи незадовільний стан сфери медицини в нашій державі, все більшого поширення набуває медичний туризм, здебільшого виїзний. На сьогодні відзначаємо тенденції до розвитку і в'їзного медичного туризму, зокрема, у сфері надання послуг з сурогатного материнства, оскільки, частина зарубіжних країн не сприймають використання програм сурогатного материнства і інших методик підсобних репродуктивних технологій, а в країнах, де вони дозволені – коштують такі послуги значно дорожче.

В Україні питання порядку здійснення господарської діяльності у сфері медичного туризму на нормативно-правовому рівні врегульовані фрагментарно, здебільшого на рівні норм туристичного та медичного законодавства. Зокрема, окремі питання регулюють норми Закону України «Про туризм», Закону України «Про курорти», Основ законодавства України про охорону здоров'я та деяких підзаконних нормативно-правових актів.

Стосовно доктрини, то необхідно наголосити, що у господарсько-правовій науці відсутні праці, які б комплексно досліджували правове регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму. В юридичній

науці в цій площині вивчалися питання окремих стадій туристичної діяльності, діяльності в рекреаційних зонах, екологічної діяльності, використання природного фонду, а також окремі аспекти правового регулювання медичної діяльності, надання медичних послуг та ін.

На рівні дисертаційних досліджень окремі аспекти медичного туризму розглядали вчені-економісти, зокрема, Малімон В. В. («Формування та розвиток регіональних ринків медичного туризму в Україні», 2013), Масюк Ю. О. («Стратегічне управління розвитком туризму в Україні», 2017), Ганкіна М. С. («Реалізація соціально-комунікативної функції підприємств міжнародного туризму», 2017), Гапонова Е. О. («Сучасні тенденції розвитку світового ринку медичних послуг», 2019) та ін. Представники наук з державного управління на рівні дисертаційних досліджень вивчали окремі питання вдосконалення порядку державного управління у сфері медичного туризму. Наприклад, це роботи Левицького А. О. «Механізм публічного управління розвитком регіональної туристичної дестинації» (2016), Долота В. Д. «Механізми державного управління ціноутворенням в системі охорони здоров'я України» (2018), Вовк С. М. «Механізми державного управління системними змінами у сфері охорони здоров'я» (2019) та ін.

З огляду на фрагментарність нормативно-правового регулювання порядку здійснення господарської діяльності у сфері медичного туризму, відсутність комплексних досліджень у господарсько-правовій науці з цієї тематики та затребуваність регулювання цього виду господарської діяльності, оскільки вона все більше набуває розвитку в Україні, актуальність обраної теми дисертаційного дослідження не викликає сумніву.

Про практичну та наукову актуальність кандидатської дисертації Гнедика Є. С. свідчить також те, що дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах комплексної цільової програми «Правове забезпечення реалізації політики держави на пріоритетних напрямках економічного розвитку та у сфері екологічної безпеки»

(номер державної реєстрації (01111U000962) та згідно з планом науково-дослідних робіт Донецького національного університету імені Василя Стуса за темою «Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи» (державна реєстрація 0118U003140).

МЕТА І ЗАВДАННЯ, МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ, ЙОГО СТРУКТУРА

Метою дослідження Гнедика Є. С. є розроблення й обґрунтування нових пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму в Україні (с. 22 дисертації; с. 2 автореферату). Для реалізації мети дослідження були визначені та вирішені в дисертаційній роботі такі завдання: дослідження та уточнення визначення поняття господарської діяльності у сфері медичного туризму; аналіз міжнародних та регіональних стандартів у сфері правового регулювання медичного туризму, з'ясування можливості їх впровадження в Україні; аналіз та узагальнення правової основи господарської діяльності у сфері медичного туризму в Україні, уточнення класифікації цієї діяльності, характеристика окремих видів; дослідження та уточнення правового статусу суб'єктів господарської діяльності у сфері медичного туризму; розгляд та доопрацювання переліку суб'єктів організаційно-господарських повноважень в сфері медичного туризму та їх повноважень; виявлення публічних інтересів у сфері медичного туризму та обґрунтування визначення таких інтересів; аналіз та конкретизація функцій і засобів регулюючого впливу держави у сфері медичного туризму, розроблення пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання господарської діяльності у цій сфері (с. 22 дисертації; с. 2–3 автореферату).

У дисертаційному дослідженні вдало використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, що дозволило автору отримати достовірні результати.

Структура дисертації є логічною та складається з титульного аркуша;

анотації, викладеної українською та англійською мовами; списку публікацій праць здобувача за темою дисертації; змісту; основної частини, що містить: вступ, три розділи, що включають 7 підрозділів, висновків; списку використаних джерел з 221 найменування і додатків. Зміст дисертаційної роботи дозволив розкрити необхідні положення теми «Правове регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму».

ОЦІНКА ОБГРУНТОВАНOSTI НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЇ, ЇХ ДОСТОВІРНОСТІ Й НОВИЗНИ

Новизна результатів наукового дослідження полягає у тому, що воно є першим дослідженням в якому на підставі комплексного аналізу правового регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму, з урахуванням європейських правових стандартів у сфері туристичної і медичної діяльності сформульовано нові теоретико-правові положення та науково обґрунтовані висновки й пропозиції щодо удосконалення правового регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму в Україні.

Аналіз положень та пропозицій здобувача дає підстави для висновку про їх новизну, достатню обґрунтованість та достовірний характер.

Серед положень, що містять елементи наукової новизни різного рівня і мають теоретичний інтерес, можна, зокрема, зазначити такі:

- «запропоновано для здійснення господарської діяльності у сфері медичного туризму ввести обов'язкове отримання спеціального дозволу на здійснення туроператорської діяльності для урахування специфіки медичних послуг як обов'язкової складової туристичного продукту, створення останнього залежно від діагнозу конкретного споживача (пацієнта), що обумовлює обрання медичного закладу, способу перевезення, розміщення тощо (с. 24–25 дисертації; с. 4 автореферату);
- запропоновано закріпити на законодавчому рівні відповідну господарсько-правову модель на отримання безпечних і якісних

медичних послуг, інформації щодо варіантів лікування, доступності, якості і безпеки медичних послуг та їх вартості, відшкодування витрат за власною схемою медичного страхування, а також гарантії надання таких послуг та відшкодування шкоди в разі її заподіяння, шляхом запровадження примірною договору, який відповідатиме міжнародним і регіональним стандартам цієї діяльності, зокрема щодо транскордонного медичного обслуговування (с. 25 дисертації; с. 4–5 автореферату);

- запропоновано створення Міністерством охорони здоров'я України відкритого реєстру іноземних медичних організацій, використання якого має бути обов'язковим для формування туристичного продукту у сфері медичного туризму при направленні громадян України для лікування за кордон за державні кошти, а для осіб, які самостійно, за власні кошти або кошти громадських організацій виїжджають для лікування та (або) оздоровлення за кордон, носитиме рекомендаційний характер (с. 25 дисертації; с. 5 автореферату);
- визначення поняття господарської діяльності у сфері медичного туризму, з уточненням, що вона є видом туристичної діяльності, результатом якої є формування та реалізація туристичного продукту, що включає в себе як пакет загальних туристичних, так і медичних (лікувальних і нелікувальних) послуг, пов'язаних з медичним втручанням (с. 25 дисертації; с. 5 автореферату);
- класифікація господарської діяльності у сфері медичного туризму шляхом виокремлення туристичної лікувальної та туристичної нелікувальної діяльності і поділу: першої – на лікувально-загальну і лікувально-оздоровчу; другої – на косметологічну, діагностичну, пластичну хірургію, донорство крові та анатомічних матеріалів живої людини тощо, які не мають лікувального ефекту, але пов'язані з медичним втручанням (с. 25 дисертації; с. 5 автореферату);

- положення щодо змісту лікувально-оздоровчої діяльності шляхом уточнення переліку медичних послуг та з виключенням з них оздоровчих послуг туристам, у тому числі в розташованих на курортах пансіонатах, домах відпочинку, а також SPA-салонах, косметологічних салонах, fitness-центрах тощо, як й інших оздоровчих процедур, що не передбачають медичного втручання (с. 25–26 дисертації; с. 5 автореферату)».

Дисертаційна робота містить й інші позитивні та обґрунтовані висновки, які відображено в дисертації та авторефераті.

У дисертаційній роботі використано досвід зарубіжних країн, зокрема, Ізраїлю, Канади, Німеччини, США, та інших, акти м'якого права Європейського Союзу (далі – ЄС), статистичні дані, документи Організації об'єднаних націй, Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), Всесвітньої організації охорони здоров'я, а також було здійснено аналіз практики Європейського суду з прав людини щодо вирішення спорів, пов'язаних з реалізацією права на вільний вибір лікаря та способу лікування, що сприяло достовірності та обґрунтованості висновків, наведених у дисертації. Проте, слід відзначити, що дисертаційна робота значно перевантажена аналізом досвіду правового регулювання досліджуваних відносин у Співдружності Незалежних Держав (далі – СНД) – с. 30, 37–38, 69–71, 95–96, 121–122, 132–135 дисертації. Зокрема, на с. 121 дисертації автор наводить та аналізує визначення поняття «телемедицина» за Модельним Законом про телемедичні послуги, прийнятим на тридцять п'ятому пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНД (Постанова № 35-7 від 28.10.2010 року). А про законодавче визначення поняття «телемедицина», яке закріплене в ч. 1 ст. 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я здобувач не згадує.

Отримані теоретичні та практичні висновки стали результатом наукового пошуку, проведеного відповідно до визначеної мети і завдань дослідження. Наведені положення у сукупності з багатьма іншими, викладеними у

дисертаційному дослідженні та авторефераті, становлять наукову новизну роботи та визначають її цінність для науки господарського права.

ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у розробці сучасних підходів до поняття господарської діяльності у сфері медичного туризму, її класифікації, правового регулювання порядку здійснення вказаної господарської діяльності, а також у можливості використання теоретичних положень і висновків дисертаційної роботи у процесі законотворчої діяльності з метою модернізації господарського законодавства України.

Пропозиції, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані при вдосконаленні законодавства у сферах медичної та туристичної діяльності, а також: у науково-дослідницькій роботі – як підґрунтя для подальших наукових розробок; у правотворчій сфері – під час розробки нового та вдосконаленні законодавства України про медичний туризм з урахуванням досвіду ЄС; в освітньому процесі – при викладанні навчальної дисципліни «Медичне право України» та підготовці відповідних навчальних посібників і методичних матеріалів.

Положення та висновки, сформульовані в дисертації, що мають дискусійний характер, можуть скласти підґрунтя для подальших наукових досліджень.

ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЇ

Загалом позитивно оцінюючи положення дисертаційної роботи Гнедика Є. С., необхідно звернути увагу на окремі висновки, що мають дискусійний характер, а також на деякі положення дисертації, які потребують уточнення й конкретизації.

1. Додаткового обґрунтування вимагає авторське визначення поняття

медичного туризму як виду господарської діяльності, який є невід'ємною складовою туристичної діяльності, що передбачає особливу процедуру формування та реалізації туристичного продукту який включає в себе як пакет загальних туристичних послуг, так і медичних послуг або лікувально-оздоровчих (діяльність пов'язану з наданням медичних послуг та/або медичним втручанням), що здійснюється не лише загальними суб'єктами туристичної діяльності, а і суб'єктами, що мають особливий статус – статус закладів охорони здоров'я, що передбачає наявність спеціальних дозвільних документів на здійснення медичної практики (с. 47 дисертації). Адже, предметом дослідження є **правове регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму** (с. 22 дисертації; с. 3 автореферату). Тобто, за логікою автора, предметом дослідження є правове регулювання господарської діяльності у сфері одного з видів господарської діяльності?

2. У дисертаційній роботі наголошується, що критерієм відмежування господарської діяльності у сфері медичного туризму від інших видів туристичної діяльності, пов'язаних з оздоровленням туристів, є наявність у складі туристичного продукту з медичного туризму медичних послуг, *пов'язаних з медичним втручанням*. (с. 9, 195 дисертації; с. 7, 14 автореферату). На с. 39 дисертації автор приходить до висновку, що у випадках, коли курорт використовується для надання оздоровчих послуг, не пов'язаних з медичним втручанням, то така господарська діяльність не є діяльністю у сфері медичного туризму. Тобто, для правильного визначення який вид господарської діяльності Гнедик Є. С. відносить до сфери медичного туризму, а який ні, йому необхідно було визначитись з поняттям «медичне втручання».

3. Додаткового обґрунтування потребує віднесення фізичних осіб, які не є суб'єктами підприємницької діяльності та надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування тощо до кола суб'єктів туристичної діяльності (с. 114 дисертації) та до переліку суб'єктів господарських відносин у сфері медичного туризму (с. 137 дисертації).

Відповідно до ч. 2 ст. 55 Господарського кодексу України (далі – ГК України) суб'єктами господарювання (тобто господарської діяльності, в т.ч. туристичної) є: 1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці. Тому, не зрозумілою є позиція дисертанта з питання віднесення фізичних осіб, які не є суб'єктами підприємницької діяльності до числа суб'єктів туристичної діяльності як виду господарської діяльності.

Відповідно до ст. 2 ГК України учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності. Тобто, до кола суб'єктів господарських відносин належать суб'єкти господарювання, споживачі, суб'єкти організаційно-господарських повноважень. Фізичні особи, які не є суб'єктами підприємницької діяльності та надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування тощо не можуть бути визнані суб'єктами господарської діяльності, що було доведено вище і звичайно в даному аспекті не є споживачами, суб'єктами організаційно-господарських повноважень, тому підстав для їх віднесення до суб'єктів господарських відносин у сфері медичного туризму, на наш погляд, немає.

4. Дисертаційне дослідження значно виграло б якби автор розробив проект примірною договору, який би відповідав міжнародним і регіональним стандартам цієї діяльності, зокрема щодо транскордонного медичного обслуговування. Саме запровадженням такого виду договору здобувач

пропонує закріпити на законодавчому рівні відповідну господарсько-правову модель на отримання безпечних і якісних медичних послуг, інформації щодо варіантів лікування, доступності, якості і безпеки медичних послуг та їх вартості, відшкодування витрат за власною схемою медичного страхування, а також гарантії надання таких послуг та відшкодування шкоди в разі її заподіяння (с. 13, 25 дисертації; с. 5 автореферату). На с. 106, 107 дисертації Гнедик Є. С. наголошує на доцільності підготовки проекту Закону України «Про медичний туризм», очевидно дисертанту варто було б розробити Концепцію цього нормативно-правового акту.

Висловлені зауваження, у той же час, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження Гнедика Євгена Сергійовича на тему «Правове регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму», оскільки стосуються переважно дискусійних питань, пов'язані зі складністю та, в окремих випадках, неоднозначністю проблематики роботи. Вони не перешкоджають загалом позитивно оцінити цю дисертаційну роботу, що є завершеною працею, в якій отримані нові обґрунтовані теоретичні результати, що в сукупності є достатньо суттєвими для господарсько-правової наукової думки.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ПО ДИСЕРТАЦІЇ

Дисертація є завершеною, виконаною на належному рівні, роботою, що містить науково обґрунтовані результати, які в сукупності забезпечують вирішення важливого наукового завдання, що полягає у визначенні основних засад правового регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму, в тому числі досягнення гармонійного поєднання публічних та приватних інтересів при її здійсненні. Ці положення вносять істотний вклад у науку господарського права і у своїй сукупності складають комплексне, завершене і результативне наукове дослідження.

Дисертаційна робота Гнедика Євгена Сергійовича відповідає спеціальності 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право.

Структура дисертації є логічною, відповідає поставленій меті та завданням дослідження, а виклад його результатів – здійснено на належному науково-методичному рівні. Дисертація оформлена відповідно до вимог, встановлених для дисертаційних робіт.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Зміст автореферату також загалом відповідає структурі, змісту та основним висновкам, зробленим дисертантом в роботі.

Основні результати дисертації викладено у 14 наукових праць, з яких 4 статті – у наукових фахових виданнях України, 2 статті – у виданнях іноземних держав, у тому числі 1 стаття в журналі, що індексується в наукометричній базі Web of Science та 8 тез наукових доповідей на конференціях та круглому столі.

Вищенаведене дає підстави для загального висновку про те, що зміст, оформлення та методологія дисертації на тему: «Правове регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму» відповідають вимогам п. 11 Порядку присудження наукових ступенів, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а її автор – Гнедик Євген Сергійович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право.

Офіційний опонент:

Кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського права
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Підпис засідача
Вчений секретар НАЧ
КАРАУЛ Н. В.
18.06.2020р.

